

TUNYOGI ERZSÉBET

Tunyogi Gyógyító Játékterápia
sérült gyerekek fejlesztésére

TARTALOMJEGYZÉK

AJÁNLÁS.....	7
ÖNÉLETRAJZ.....	8
ELŐSZÓ.....	9
BEVEZETŐ.....	11
SÉRÜLT GYERMEK A CSALÁDBAN.....	15
A GYERMEKVÁRÁS IDŐSZAKA.....	15
A SÉRÜLT GYERMEKET NEVELŐ CSALÁDOK PSZICHIKAI ÁLLAPOTA.....	18
A SZÜLŐ VISZONYA SÉRÜLT GYERMEKÉHEZ.....	22
A SÉRÜLT GYERMEKET NEVELŐ CSALÁDOK ÉS A SZAKEMBEREK.....	26
DOGMÁK ÉS HIEDELMEK VILÁGA.....	29
A SZÜLŐ ÉS A CSALÁD VISELKEDÉSE A SÉRÜLT GYERMEKSEL.....	34
A SIKERES SZÜLŐI MAGATARTÁS ELÉRÉSÉNEK TÁMOGATÁSA.....	42
AZ IDEÁLIS TERAPEUTA SZEMÉLYISÉGE ÉS VISELKEDÉSE.....	51
GONDOLATOK A JÁTÉK TERMÉSZETÉRŐL.....	55
JÁTÉKELMÉLETEK.....	56
JÁTÉKFAJTÁK.....	65
MŰVÉSZI JÁTÉKOK ÉS A MŰVÉSZETEK SZEREPE AZ ÉRZELMI NEVELÉSBEN.....	74
A SÉRÜLT GYERMEKEK JÁTÉKTEVÉKENYSÉGE.....	79
A TUNYOGI GYÓGYÍTÓ JÁTÉKTERÁPIA ALKALMAZHATÓSÁGÁNAK ÉS ÉRVÉNYESSÉGÉNEK ELMÉLETI ALAPJAI.....	83
AZ AGYKUTATÁS LEGÚJABB, A TGYJ ÉRVÉNYESSÉGÉT ALÁTÁMASZTÓ EREDMÉNYEI.....	83
A REHABILITÁCIÓS FEJLESZTÉST INDUKÁLÓ NEUROLÓGIAI ELTÉRÉSEK ISMERTETÉSE.....	90
A TUNYOGI GYÓGYÍTÓ JÁTÉKTERÁPIA HELYE A TERÁPIÁS MODELLEK KÖZÖTT.....	95
FUNKCIONÁLIS TERÁPIÁK.....	96
PEDAGÓGIAI MÓDSZEREK.....	96
PSZICHOTERÁPIÁK.....	97
DRÁMAJÁTÉK — JÁTÉKTERÁPIA.....	97
A TUNYOGI GYÓGYÍTÓ JÁTÉKTERÁPIA.....	98
A TUNYOGI GYÓGYÍTÓ JÁTÉKTERÁPIA ÖSSZEGZÉSE.....	100
A TGYJ-TERAPEUTA MINT SZAKEMBER.....	101
A TUNYOGI GYÓGYÍTÓ JÁTÉKTERÁPIA FELÉPÍTÉSE.....	103
A TGYJ MENETE.....	103
Az anamnézis.....	103
A fejlődési lap.....	103
Az egyéni rehabilitációs program.....	105

A FOGLALKOZÁSOK TÍPUSAI	105
1. Szenzomotoros program	105
2. Tanulási képességet meghatározó érzékszerv-terápiák.....	107
3. Családgondozás, családterápia.....	112
MINTÁK A TGYJ PROGRAMJAIBÓL	113
Példák a szenzomotoros programokból.....	113
Minták a Tanulási képességet fejlesztő programokból	137
Javaslatok az önellátás fejlesztésére	152
A TGYJ alkalmazásának tapasztalatai a súlyos, halmozottan sérült gyermekek körében	156
UTÓSZÓ.....	157
MELLÉKLET –TUNYOGI FEJLŐDÉSI SKÁLA	159
MAGYARÁZAT AZ ANAMNÉZIS HASZNÁLATÁHOZ:	159
Anamnézis – Bázislap.....	159
MAGYARÁZAT A FEJLŐDÉSI LAP ÉS AZ EGYÉNI REHABILITÁCIÓS PROGRAMOK HASZNÁLATÁHOZ	177
Fejlődési lap – Bázislap	178
Egyéni rehabilitációs programok — Bázislap	179
IRODALOMJEGYZÉK	255
FELHASZNÁLT IRODALOM	255
AJÁNLOTT IRODALOM	259
AJÁNLOTT HONLAPOK	260

AJÁNLÁS

A Tunyogi Gyógyító Játékterápiát bemutató könyv tükrözi szerzőjének több évtizedes tapasztalatát, elhivatott, alapos, tudatos terápiás munkáját, valamint mély-séges empátiáját és elkötelezettségét a sérült gyermekek fejlesztése és családjaik segítése terén.

A könyv két fő szerkezeti részre osztható, melyek fontos kiegészítői egymásnak.

A mű első felében bepillantást nyerhetünk abba az érzelmi, tudati, társadalmi konfliktusokkal teli bonyolult szövedékbe, mely a sérült gyermeket nevelő családok tragédiáját jellemzi. A szerző azonban nem elégszik meg pusztán azzal, hogy tükörképet állít az ilyen helyzetbe került anyák, apák, testvérek, rokonok mindennapos küzdelmei, önmagukkal és a sorssal vívott csatái elé. A könyv egyik nagy pozitívuma, hogy a mai bizonytalan világunkban, ahol az ember annyi féle ál és valós információ között hanyó-dik, hitelesen közvetít egy sok éves pedagógiai tapasztalaton alapuló magatartásfor-mát, mely a szülők és hozzátartozók számára egyaránt érthető és követhető!!

Nagy jelentősége van annak is, hogy a módszert alkalmazni kívánó pedagógus számára is segítséget nyújt részben a saját terápiás magatartásának bemutatásával - mely az írás minden mondatából sugárzik - részben pedig konkrét tanácsokkal a szülővel való kapcsolattartás, kommunikáció, együttlét vonatkozásában.

A könyv második része, maga a Tunyogi Gyógyító Játékterápia ismertetése, a kapcsolódó mellékletekkel. A módszer legfontosabb alappillére a szülő és gyermeke által közösen végzett örömteli játéktevékenység. Ennek az együtt megélt jó élmény-nek fejlesztő terápiás hatását, a modern agy kutatás eredményei is alá támasztják, melyekről a szerző is beszámol.

A szakemberek egy alapos, minden apró részletre kiterjedő, jól kimunkált terápiás folyamat leírást kapnak kézbe, mely azonban lehetőséget biztosít a terapeutának, hogy a gyermek aktuális állapotához illeszkedően alkalmazza. Különösen nagy segítséget jelentenek a gyógypedagógusok, a sérült gyermekkel foglalkozó szakemberek számára a mellékletek (anamnézis lap, fejlődési lap), melyek használatához is konkrét útmutatást kapunk.

A könyv tehát egyaránt szól az érintett családoknak, a gyermeket körülvevő szű-kebb és tágabb társadalmi környezetnek, valamint a szakembereknek, akiknek a Tu-nyogi Gyógyító Játékterápia úgy szemléletében, mint kidolgozottságában fontos el-méleti és gyakorlati ismereteket közvetít a mindennapi terápiás munkához.

Budapest 2018. 11. 05.

Kocsisné Mező Zsuzsanna
Pest Megyei Pedagógiai Szakszolgálat
Főigazgatói Tanácsadó

ÖNÉLETRAJZ

Tunyogi Erzsébet konduktorként kezdett dolgozni, a mozgásában sérült és halmozottan fogyatékos gyermekek fejlesztésében. Tanulmányokat folytatott a JATE Szeged egyetemen, a Pszichiátriai Társaság szaktanfolyamain és számos szakmai tanfolyamon vett részt. Szakemberként megtanulta a Katona módszert, amely a csecsemő korú gyermekek fejlesztésére irányult.

Az 1980-as évektől elkezdte felépíteni saját elképzelését az idősebb mozgásában sérült gyermekek fejlesztésére. Ehhez a gyermeki világtól nem idegen, élményekben és saját tapasztalatokban gazdag szerepjátékot alkalmazta.

Ez a játékterápia fokozatosan kibontakozott, és csecsemő kortól a mozgások fejlesztése mellett fontos szerepet kapott a tanulási képesség kibontakoztatása is..

A könyv szerzője a Tunyogi Gyógyító Játékterápiát „TGYJ” számos főiskolai és szakmai tanfolyamok keretei között tanította .

Tunyogi Erzsébet a módszeréről egy angol és kettő magyar könyvet megjelentetett, számos cikkben és konferenciákon beszámolt a metodikáról és eredményeiről.

Ebben a könyvben megkísérelte összefogni az eddigi gyakorlati és elméleti munkásságát.

„Az emberséget, amely egész intellektuális fényében a gyengéd gyermekkorban kerül felszínre, egyfajta vallásos tisztelettel kell övezni. Olyan, mint a felkelő nap vagy a szirmait bontó virág. A nevelés csak akkor hatékony, ha segíti a gyermek kibontakoztatását az élet felé.”

Maria Montessori:

A gyermek felfedezése c. kötetéből

ELŐSZÓ

A *Gyógyító játék a családban* című (Tunyogi, 1995), második magyar nyelvű könyvem megírása óta szemléletem a Tunyogi Gyógyító Játékterápia módszerében, eszközrendszerében, kidolgozottságában sokat változott. A jelen könyvemben a módszer összegzése is megtalálható. Ez a rendszer egy számítógépen feldolgozott anamnézis, egy fejlődést követő adatlap és egy sérülés-specifikus rehabilitációs program együtteséből áll.

Ebbe a könyvembe is – kisebb módosításokkal – belevettem előző kötetem első fejezetét [„Sérült gyermek a családban” (Tunyogi, 1995)], mert úgy gondolom, hogy ezután is lesznek kezdő terapeuták és kezdő szülők. A „Játékterápia” című fejezetből is átemeltem részeket, melyek nem vették el érvényességüket.

Tovább erősödött az a meggyőződésem, hogy a terápia leglényegesebb pontja a család és a gyermek kapcsolatának kialakítása; hogy a rehabilitáció hatékonyságát meghatározza a szülői szeretet kiteljesedése, a gyermek feltétel nélküli elfogadása. Tevékenységemben arra törekszem, hogy a családok pozitív gondolkodását, érzelmi kiegyensúlyozottságát elősegítsem. A Tunyogi Gyógyító Játékterápia olyan módszer, amely lehetőséget teremt arra, hogy a családnak és a gyermeknek közös örömei legyenek és megismerjék azt az érzést, amit a közös boldogulásukért folytatott eredményes munka okoz. Az elszenvedett tragédiát csakis így tudjuk majd közösen „megszelídíteni”.

Ehhez kívánok minden rászoruló családnak kitartást és felülemelkedést, mert egy sérült gyermek nevelése a legnagyobb tettek közé tartozik.

Egy könyv sohasem egy ember munkája. Szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik részesei voltak e könyv megszületésének.

- ❖ Köszönet a sérült gyermekeknek és családjuknak, akik segítették munkámat és módszerem fejlődését.
- ❖ Köszönet Emese lányomnak, aki mellett megismerhettem a legszebbet: az anyaságot. Ahogy fejlődését kísértem, lényegesen megváltoztak a gyermekről vallott korábbi nézeteim, s ez visszahatott a terápiámra. Ahogy megfigyelhettem azt az eredendő nyitottságot, segítőkészséget és gyengéd tapintatot, amivel sérült társaihoz közeledett, úgy vált egyre szilárdabb meggyőződésemmé, hogy a sérült gyermekek társadalmi integrációja nemcsak a terapeuta vágyálma, hanem helyes és járható út is.
- ❖ Köszönet páromnak, Bodor Bélának, aki munkám és gondolataim legkeményebb kritikusává vált (sajnos múlt időben), és aki ma örülne, hogy az ő nőgatása és segítsége nélkül is leültem könyvet írni.
- ❖ Köszönet barátaimnak, kollégáimnak, Dr. Székely Emőkének, hogy a nehéz, válságos időszakokban is biztattak és mellettem álltak.
- ❖ Köszönet a közvetlen kollégáimnak, akik a mindennapi nehéz munkában példásan helytálltak és -állnak és folyamatosan biztattak a könyv megírására. Külön köszönettel tartozom Kofránné Rémi Annamáriának, aki több évtizede segítőkés és kiváló szakemberként fejleszti a gyermekeket.
- ❖ Köszönöm Dr. Kónya Eszter gyermekneurológusnak, hogy szakmai munkájával folyamatosan segítette a gyermekek fejlesztését. Dr. Páli Juditnak köszönöm a több évtizedes együttgondolkodást a játékról és a játékba vetett hitünkről.
- ❖ Köszönettel tartozom prof. Dr. Katona Ferenc Fejlődésneurológiai Osztályának, ahol megismerhettem a csecsemők fejleszthetőségét és vizsgálatait.
- ❖ Köszönettel tartozom a Pető Intézetnek, ahol konduktorként megtanulhattam az alapokat.
- ❖ A könyv megírásához a **Nemzeti Kulturális Alap** segítséget nyújtott.
- ❖ Végül külön köszönet mindazoknak, akik a Tunyogi Gyógyító Játsszóház Alapítványhoz eljuttatott anyagi támogatásukkal terápiás munkámat és a sérült gyermekek rehabilitációját lehetővé tették.

BEVEZETŐ

Néhány gondolattal felidézném a múltat: 42 éve foglalkozom sérült gyermekekkel és szüleikkel. Amikor 1991-ben megszüntették az államilag fenntartott intézményrészlegünket, akkor alapítványba tömörültünk és úgy folytattuk a munkát. A halmozottan sérült gyermekek szülei tömegesen kerestek fel, hogy vállalam fel gyermekük fejlesztését, mert hallották, hogy én nem utasítom el őket, ők pedig nem szeretnék intézetbe adni a gyermeküket. A szakemberek is egyre többen kerestek fel, hogy a szülők igényét kielégítsék, és tőlem várták, hogy használható metodikát adjak a kezükbe. Így kerültem be az Apor Vilmos Katolikus Főiskolára, Zsámbékra, ahol hosszú évekig taníthattam a Tunyogi Gyógyító Játékterápiát a drámapedagógián belül. Vidéki és budapesti főiskola is megkeresett, hogy óvodapedagógusoknak és tanítóknak tartsak kurzusokat a sérült gyermekekről és családjukról.

A szakemberek és munkacsoportok szinte az egész országban szerveztek részemre szakmai előadásokat, hogy mindenki szerezzon tudomást az új gondolatokról, szemléletről. Az előadásaimat egy-egy alkalommal több százan hallgatták és a termekben a mondanivalómtól sokszor könnyeztek. Kérdezgettem: mit tettem? Minek köszönhetem ezt az elérékenyülést, ezt a váratlan, hatalmas sikert? A válaszuk az volt, hogy eddig a gyermekükről a rideg tárgyilagosság hangján szóltak a szakemberek, ezzel szemben én egy másik hangon beszélek róluk: az érző és fájdó emberről és családról beszélek és hangsúlyozom, hogy a sérüléssel együtt is van boldog élet. Az is bizonyítja, hogy nem jártam rossz úton, hogy a mai napig nagyon sokan keresnek fel szülőként és szakemberként egyaránt. A mai munkacsoportom legnagyobb erénye, hogy minden gyermeket és családját feltételek nélkül tudnak szeretni, a kiváló szakmai munkájuk mellett. Elértem azt, ami talán a számunkra leginkább megtisztelő a szülők visszajelzéséből: úgy tekintenek intézményünkre, mint egy szerető családra.

Ma már közhelynek hat, hogy a sérült gyermek fejlesztésében elsődleges a játék, de 36 évvel ezelőtt sokszor megbotránkoztatás tárgya volt a Tunyogi Gyógyító Játékterápia mint a súlyos fokban sérült gyermekek fejlesztő módszere, amely megalapozta azt a szakmai tudást is, hogy az enyhébben sérült gyermekek a módszer hatására nemcsak teljes értékű életet élhetnek, hanem a visszajelzések alapján a legjobbak az általános iskolákban. A módszer, a Tunyogi Gyógyító Játékterápia (TGYJ) és a hozzá kapcsolódó logó, a kürtöt fújó, táncoló bohóc (könyvem címlapján) a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalától Védjegyokiratot kapott és a Hivatal a következő számon lajstromozta ezeket 2014. március 4-én: 213 632 számon a módszer nevét és 213 629 számon a logót.

A TGYJ elterjedésének a legfontosabb eredménye a szemléletváltás volt: soha többet nem lehetett a sérült gyermek fejlesztéséből kihagyni a fejlődését szolgáló, gondosan felépített játéktevékenységet, a játékot. A Tunyogi Gyógyító Játékterápia módszerének elterjesztésével kihagyhatatlanná vált a családgondozás, családterápia, amit hazánkban elsőként kezdtünk el hirdetni és képviselni a szakmában. A család és gyermek megítélésében új szemléletet vezetünk be: a feltétel nélküli elfogadást, a szolidaritást, az empátiát és az életen át tartó tanulást. Ezen felül felmutattunk egy olyan komplex multidiszciplináris módszert, amely a halmozottan sérült gyermekeknek is esélyt ad a folyamatos fejlődésre. A játszó gyermek motivált a játékra és örömmel ismétli a játékhelyzetet, ez segíti a funkció begyakorlását.

A gyermekek fejlesztésével kapcsolatos gondolkodásunk és tevékenységünk egybeesett azzal a nemzetközi gyakorlattal, amelyhez hazánk is csatlakozott. A kora gyermekkori *intervenciós rendszerben* a gyermek fejlesztése „koordinált, integrált, interdiszciplináris team működésén alapuló” (Kereki, 2017, p. 93.) szolgáltatás. „A kora gyermekkori intervencióban a családközpontú megközelítés, a koordinált integrált szolgáltatói modell kap hangsúlyt, ahol a gyermek és család köré szerveződő interdiszciplináris szakértői team közreműködésével, a családot a felismeréstől az ellátásba kerülésig nyomon követő „kulcsszemély” segíti a hatékonyabb, eredményesebb szolgáltatásnyújtást.” (Kereki, 2017. p.110.)

A tapasztalatainkat összegyűjtve megírtunk egy segédanyagot, a Tunyogi Fejlődési Skálát a gyermekek vizsgálatához és fejlesztéséhez, mely a következőket tartalmazza: egy részletes anamnézist, fejlődési lapot, valamint az évek alatt összegyűlt és eredményesnek bizonyult terápiás programot. Ennek alapján vizsgáljuk, követjük és fejlesztjük a gyermekeket.

A munkánk legszigorúbb ellenőre a szülő, mert minden fejlesztő foglalkozáson jelen van és együtt végezzük gyermekével a közös játékterápiát.

A Tunyogi Gyógyító Játékterápia alkalmazásának feltétele a jól képzett, motivált szakember-gárda és a modern, változatos eszközpark.

A sérült és a halmozottan sérült gyermek komplex fejlesztéséhez a TGYJ tárgyi szükséglete rendkívül sokrétű és igényes. A korai fejlesztésnél elsősorban a csecsemők és kisdetek tárgyi igényeit kell kielégíteni: akár a mozgás, akár a látás-hallás fejlesztéséhez is speciális eszközök sokaságára van szükség; a tanulási képességek fejlesztéséhez pedig minden korosztálynak és sérülésnek megfelelő eszköztárra van szüksége.

A személyi feltételeket elsősorban gyógypedagógusok, konduktorok, gyógytornászok, mentálhigiénés és pszichológus szakemberek biztosítják, akiknek munkáját segítik a gyermekgyógyász, gyermekneurológus, ortopéd szakorvosok is. A nemzet-

közi gyakorlatnak is megfelel azaz elképzelésünk, hogy több szakember együttes munkáját összehangolva tudunk csak hatékony fejlesztést elérni. Ezért a szakemberek nem egymástól elkülönült programokat végeznek, hanem egymás szaktudását kiegészítve a játékterápián belül fejlesztik a gyermekeket a szülők közvetlen együttműködésével.

A módszert több ezren elsajátították és számos elemét saját gyakorlatukban alkalmazzák. Nagy szükségét látjuk annak, hogy a Tunyogi Gyógyító Játékterápia alapjait ismerjék a gyermekgyógyászok és védőnők is, hogy a gyermeknek és családjának a mindennapokban segítséget és szakmailag megalapozott útmutatást tudjanak adni. Nagyon fontosnak tartjuk, hogy egy-egy rehabilitációs, korai fejlesztő módszer ne szájhagyomány útján terjedjen, hanem autentikus módon, a legképzettebb szakemberektől jussanak a szükséges információkhoz az egészségügyben dolgozó szakemberek. A TGYJ hatékonyságában a szülő kezdetben kételkedik, ezért minden terápiás helyzetet – legyen az mozgás, látás, hallás, manipuláció, beszéd fejlesztése –, annak célját, várható eredményét elmagyarázzuk.

Fejlesztő programjaink úgy kezdődnek, hogy megjelöljük a segítségükkel elérendő fejlesztési célokat; majd betanítjuk a szülőt minden mozzanatra, nyomtatva kézbe adjuk a terápia menetét, és minden egyes pontját megmagyarázzuk. Törekszünk arra, hogy a szülőket a szülői gondoskodás mellett a gyermekük terapeutájává képezzük ki. A sérült gyermek fejlődésének örömét a szülő kizárólagos joga saját kezéből sikerként megtapasztalni és saját eredményként megélni, ne fukarkodjunk a szülők folyamatos dicséretével és elsődlegesen nekik tulajdonítsuk az elért eredményeket, mert nélkülük a fejlődés nem tudna létrejönni.

A TGYJ terápiát ajánljuk minden 0-tól 7-8 éves korú mozgásában sérült vagy mozgásfejlődésében elmaradt, valamint a tanulási képesség fejlődésében megrekedt gyermeknek. A terápia a látás-látásfigyelem és hallás-hallásfigyelem fejlesztésére is alkalmas. A beszéd fejlesztését logopédiai munkával kiegészítjük. A halmozottan sérült gyermekek fejlesztésére is alkalmazható a terápia.

A TGYJ terápia a Tunyogi Pedagógia Szakszolgálatban történik Budapesten. Honlapunk: www.tunyogi.hu, ezen keresztül részletesebb tájékoztatással szolgálunk a terápiába kerülés menetéről. Itt találhatóak a kapcsolatfelvételi lehetőségek is.

Minden rászoruló családot rövid határidővel fogadunk.

Ezzel az útravalóval kívánok minden kedves olvasómnak elmélyülést, örömet, hogy van remény: a szeretet minden nehézségen átsegít.

Tunyogi Erzsébet Tunyogi Gyógyító Játékterápia sérült gyermekek fejlesztésére című könyve hiánypótló a korai fejlesztéssel foglalkozó szakemberek számára. A Tunyogi Gyógyító Játékterápia évtizedek óta eredményesen alkalmazott fejlesztő és prevenciós módszer a legfiatalabb korosztály számára, melynek segítségével a magzati életben vagy a szülési események során súlyosan sérült és/vagy koraszülött gyermekek sokasága vált képessé arra, hogy kortársaival együtt a többségi óvodákban, illetve iskolákban élje tovább a mindennapi életét.

Ez a könyv a módszer tömör összefoglalása: bepillantást nyerhetünk a Tunyogi Gyógyító Játékterápia (TGYJ) elméleti hátterébe, végig követhetjük a mozgásprogramok és a tanulási képességet fejlesztő programok felépítését (teljes programsorok konkrét példáival illusztrálva), valamint közérthető nyelven olvashatunk a sérült gyermekek fizikai, mentális, pszichés állapotával foglalkozó tudományterületek legfrissebb kutatási eredményeiről. Legfőbb értéke ennek a szakkönyvnek az, hogy a sérült gyermekekkel foglalkozó szakemberek számára hasznos útmutató: szakemberként hogyan közelítsék meg a sérült gyermeket nevelő családokat, mi mindent kell és érdemes tudni ezeknek a családoknak a lelkiállapotáról, hogyan kommunikáljanak és működjenek együtt velük annak érdekében, hogy gyermekük fejlesztése hatékony lehessen.

Szeretettel ajánlom ezt a könyvet az említett szakembereken kívül minden pedagógusnak, aki a rábízott, integráltan nevelt gyerekeket jobban meg szeretné ismerni, hatékonyabbá válni nevelésükben, ajánlom tankönyvként a leendő szakembereknek, pedagógusoknak, ajánlom továbbá a sérült gyermeket nevelő szülőknek is, saját helyzetük jobb megértése, problémáik feldolgozása érdekében.

ISBN 978-615-00-4322-7

